॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः ॥

अग्नेः कृत्तिकाः। शुक्रं परस्ताज्ज्योतिरवस्तात्। प्रजापते रोहिणी। आपः परस्तादोषधयोऽवस्तात्। सोमस्येन्वका वितितानि। परस्ताद्वयन्तोऽवस्तात्। रुद्रस्य बाहू। मृगयवः परस्ताद्विक्षारोऽवस्तात्। अदित्यै पुनर्वसू। वातः परस्तादार्द्रमवस्तात्॥१॥

बृहस्पतेस्तिष्यः। जुह्वतः परस्ताद्यजमाना अवस्तात्। सर्पाणामाश्रेषाः। अभ्यागच्छन्तः परस्तादभ्यानृत्यन्तोऽवस्तात्। पितॄणां मघाः। रुदन्तः परस्तादपभ्रꣳशोऽवस्तात्। अर्यम्णः पूर्वे फल्गुनी। जाया परस्तादृषभोऽवस्तात्। भगस्योत्तरे। वहतवः परस्ताद्वहमाना अवस्तात्॥२॥

देवस्य सवितुरहस्तः। प्रसवः परस्तात्सनिरवस्तात्। इन्द्रस्य चित्रा। ऋतं परस्तात्सत्यमवस्तात्। वायोर्निष्ट्या व्रततिः। परस्तादसिद्धिरवस्तात्। इन्द्राग्नियोर्विशाखे। युगानि परस्तात्कृषमाणा अवस्तात्। मित्रस्यानूराधाः। अभ्यारोहत्परस्तादभ्यारूढमवस्तात्॥३॥

इन्द्रस्य रोहिणी। शृणत्परस्तात्प्रतिशृणदवस्तात्। निर्ऋत्यै मूलवर्हणी। प्रतिभञ्जन्तः परस्तात्प्रतिशृणन्तोऽवस्तात्।

अ॒पां पूर्वा॑ अषा॒ढाः। वर्चः॑ प॒रस्ता॒त्समि॑तिर॒वस्ता॑त्। विश्वे॑षां दे॒वाना॒मुत्त॑राः। अ॒भि॒जय॑त्प॒रस्ता॑द॒भिजि॑तम॒वस्ता॑त्। विष्णोः॑ श्रो॒णा पृ॒च्छमा॑नाः। प॒रस्ता॒त्पन्था॑ अ॒वस्ता॑त्॥४॥

वसू॑ना॒ꣳ श्रवि॑ष्ठाः। भूतं॑ प॒रस्ता॒द्भूति॑र॒वस्ता॑त्। इन्द्र॑स्य श॒तभि॑षक्। वि॒श्वव्य॑चाः प॒रस्ता॑द्वि॒श्वक्षि॑तिर॒वस्ता॑त्। अ॒जस्यैक॑पदः॒ पूर्वे॑ प्रोष्ठप॒दाः। वै॒श्वा॒न॒रं प॒रस्ता॑द्वैश्वावस॒वम॒-वस्ता॑त्। अहे॑र्बु॒ध्नि॒य॒स्योत्त॑रे। अ॒भि॒षि॒श्चन्तः॑ प॒रस्ता॑दभि-षु॒ण्वन्तो॒ऽवस्ता॑त्। पू॒ष्णो रे॒वती॑। गावः॑ प॒रस्ता॑द्व॒त्सा अ॒वस्ता॑त्। अ॒श्विनो॑रश्व॒युजौ॑। ग्रामः॑ प॒रस्ता॒त्सेना॒ऽवस्ता॑त्। य॒मस्या॑प॒भर॑णीः। अ॒प॒कर्ष॑न्तः प॒रस्ता॑दप॒वह॑न्तो॒ऽवस्ता॑त्। पू॒र्णा प॒श्चाद्यत्ते॑ दे॒वा अद॑धुः॥५॥

आ॒र्द्रम॒वस्ता॒द्वह॑माना अ॒वस्ता॑द॒भ्यारू॑ढम॒वस्ता॒त्पन्था॑ अ॒वस्ता॑द्व॒त्सा अ॒वस्ता॒त्पश्च॑ च॥——[१]

यत्पुण्यं॒ नक्ष॑त्रम्। तद्वट्कु॑र्वीतोपव्यु॒षम्। य॒दा वै सूर्य॑ उ॒देति॑। अथ॒ नक्ष॑त्रं॒ नैति॑। याव॑ति॒ तत्र॒ सूर्यो॒ गच्छे॑त्। यत्र॑ जघ॒न्यं॑ पश्ये॑त्। ताव॑ति कुर्वीत यत्का॒री स्यात्। पु॒ण्या॒ह ए॒व कु॑रुते। ए॒वꣳ ह॒ वै य॒ज्ञेषु॑ च श॒तद्यु॑म्नं च मा॒त्स्यो निर॑वसाय॒यां च॑कार॥६॥

यो वै न॑क्ष॒त्रिय॑ं प्र॒जाप॑तिं॒ वेद॑। उ॒भयो॑रेनं लो॒कयो॑र्विदुः। हस्त॑ ए॒वास्य॒ हस्तः॑। चि॒त्रा शिरः॑। निष्ट्या॒ हृद॑यम्। ऊ॒रू विशा॑खे। प्र॒ति॒ष्ठाऽनू॑रा॒धाः। ए॒ष वै न॑क्ष॒त्रियः॑ प्र॒जाप॑तिः। य ए॒वं वेद॑।

उ॒भयो॑रेनं लो॒कयो॑र्विदुः॥७॥

अ॒स्मिꣳश्चा॒मुष्मिꣳ॑श्च। यां का॒मये॑त दुहि॒तरं॑ प्रि॒या स्या॒दिति॑। तां निष्पा॑यां दद्यात्। प्रि॒यैव भ॑वति। नेव॒ तु पुन॒राग॑च्छति। अ॒भि॒जिन्नाम॒ नक्ष॑त्रम्। उ॒परि॑ष्टादषा॒ढाना॑म्। अ॒वस्ता॑च्छ्रो॒णाये॑। दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आसन्। ते दे॒वास्तस्मि॒न्नक्ष॑त्रे॒ऽभ्य॑जयन्॥८॥

यद॒भ्यज॑यन्। तद॑भि॒जितो॑ऽभिजि॒त्त्वम्। यं का॒मये॑तानप-ज॒य्यं ज॑ये॒दिति॑। तमे॒तस्मि॒न्नक्ष॑त्रे यातयेत्। अ॒न॒प॒ज॒य्यमे॒व ज॑यति। पा॒पप॑राजितमिव॒ तु। प्र॒जाप॑तिः प॒शून॑सृजत। ते नक्ष॑त्रं नक्षत्र॒मुपा॑तिष्ठन्त। ते स॒माव॑न्त ए॒वाभ॑वन्। ते रे॒वती॒मुपा॑तिष्ठन्त॥९॥

ते रे॒वत्यां॒ प्राभ॑वन्। तस्मा॑द्रे॒वत्यां॑ पशू॒नां कु॑र्वीत। यत्किं चा॑र्वा॒चीन॒ꣳ सोमा॑त्। प्रैव भ॑वन्ति। स॒लि॒लं वा इ॒दम॑न्त॒रासी॑त्। यदत॑रन्। तत्तार॑काणां तारक॒त्वम्। यो वा इ॒ह यज॑ते। अ॒मुꣳ स लो॒कं न॑क्षते। तन्नक्ष॑त्राणां नक्षत्र॒त्वम्॥१०॥

दे॒व॒गृ॒हा वै नक्ष॑त्राणि। य ए॒वं वेद॑। गृ॒ह्य॑व भ॑वति। यानि॒ वा इ॒मानि॑ पृथि॒व्याश्चि॒त्राणि॑। तानि॒ नक्ष॑त्राणि। तस्मा॑दश्ली॒लना॑मꣳश्चि॒त्रे। नाव॑स्ये॒न्न य॑जेत। यथा॑ पापा॒हे कु॑रु॒ते। ता॒दृगे॒व तत्। दे॒व॒न॒क्ष॒त्राणि॒ वा अ॒न्यानि॑॥११॥

य॒म॒न॒क्ष॒त्राण्य॒न्यानि॑। कृत्ति॑काः प्रथ॒मम्। विशा॑खे उत्त॒मम्।

तानि॑ देवनक्ष॒त्राणि॑। अ॒नू॒रा॒धाः प्र॑थ॒मम्। अ॒प॒भर॑णीरुत्त॒मम्। तानि॑ यमनक्ष॒त्राणि॑। यानि॑ देवनक्ष॒त्राणि॑। तानि॒ दक्षि॑णेन॒ परि॑यन्ति। यानि॑ यमनक्ष॒त्राणि॑॥१२॥

तान्युत्त॑रेण। अन्वे॑षामरा॒त्स्मेति॑। तद॑नूरा॒धाः। ज्ये॒ष्ठमे॑षाम-वधि॒ष्मेति॑। तज्ज्ये॑ष्ठ॒घ्नी। मूल॑मेषामवृक्षा॒मेति॑। तन्मू॑ल॒वर्ह॑णी। यन्नास॑हन्त। तद॑षा॒ढाः। यदश्लो॑णत्॥१३॥

तच्छ्रो॒णा। यदशृ॑णोत्। तच्छ्र॒विष्ठाः। यच्छ॒तमभि॑षज्यन्। तच्छ॒तभि॑षक्। प्रो॒ष्ठ॒प॒देषूद॑यच्छन्त। रे॒वत्या॑मरवन्त। अ॒श्व॒युजो॑रयुञ्जत। अ॒प॒भर॑णीष्वपा॑वहन्। तानि॒ वा ए॒तानि॑ यमनक्ष॒त्राणि॑। यान्ये॒व दे॑वनक्ष॒त्राणि॑। तेषु॑ कुर्वीत यत्का॒री स्यात्। पु॒ण्या॒ह ए॒व कु॑रुते॥१४॥

च॒का॒रै॒वं वेदो॒भयो॑रेनं लो॒कयो॑र्विदुरजयन्त्रे॒वती॒मुपा॑तिष्ठन्त नक्षत्र॒त्वम॒न्यानि॒ यानि॑ यमनक्ष॒त्राण्यश्लो॑णद्यम-नक्ष॒त्राणि॒ त्रीणि॑ च॥ [२]

दे॒वस्य॑ सवि॒तुः प्रा॒तः प्र॑स॒वः प्रा॒णः। वरु॑णस्य सा॒यमा॑स॒वो॑-ऽपा॒नः। यत्प्र॑ती॒चीन॑ं प्रात॒स्तना॑त्। प्रा॒चीन॑ꣳ सङ्ग॒वात्। ततो॑ दे॒वा अ॑ग्निष्टो॒मं निर॑मिमत। तत्तदात्त॑वीर्यं निर्मा॒र्गः। मि॒त्रस्य॑ सङ्ग॒वः। तत्पुण्य॑ं तेज॒स्व्यह॑ः। तस्मा॒त्तर्हि॑ प॒शवः॑ स॒माय॑न्ति। यत्प्र॑ती॒चीनꣳ सङ्ग॒वात्॥१५॥

प्रा॒चीन॑ं म॒ध्यं दि॑नात्। ततो॑ दे॒वा उ॒क्थ्य॑ं निर॑मिमत। तत्तदात्त॑वीर्यं निर्मा॒र्गः। बृह॒स्पते॑र्म॒ध्यं दि॑नः। तत्पुण्य॑ं

तेज॒स्व्यहः॑। तस्मा॒त्तर्हि॒ तेक्षि॑णष्ठं तपति। यत्प्र॑ती॒चीनं॑ म॒ध्यं दि॑नात्। प्रा॒चीन॑मपरा॒ह्णात्। ततो॑ दे॒वाः षो॑ड॒शिनं॒ निर॑मिमत। तत्तदात्त॑वीर्यं निर्मा॒र्गः॥१६॥

भग॑स्यापरा॒ह्णः। तत्पुण्यं॑ तेज॒स्व्यहः॑। तस्मा॑दपरा॒ह्णे कु॑मा॒र्यो॑ भग॑मि॒च्छमा॑नाश्चरन्ति। यत्प्र॑ती॒चीन॑मपरा॒ह्णात्। प्रा॒चीनꣳ॑ सा॒यात्। ततो॑ दे॒वा अ॑तिरा॒त्रं निर॑मिमत। तत्तदात्त॑वीर्यं निर्मा॒र्गः। वरु॑णस्य सा॒यम्। तत्पुण्यं॑ तेज॒स्व्यहः॑। तस्मा॒त्तर्हि॒ नानृ॑तं वदेत्॥१७॥

ब्रा॒ह्म॒णो वा अ॑ष्टावि॒ꣳशो नक्ष॑त्राणाम्। स॒मा॒नस्याह्नः॒ पञ्च॒ पुण्या॑नि॒ नक्ष॑त्राणि। च॒त्वार्य॑श्ली॒लानि॑। तानि॒ नव॑। यच्च॑ प॒रस्ता॒न्नक्ष॑त्राणां॒ यच्चा॒वस्ता॑त्। तान्येका॑दश। ब्रा॒ह्म॒णो द्वा॑द॒शः। य ए॒वं वि॒द्वान्त्स॑ंवत्स॒रं व्र॒तं चर॑ति। स॒ंव॒त्स॒रेणै॒वास्य॑ व्र॒तं गु॒प्तं भ॑वति। स॒मा॒नस्याह्नः॒ पञ्च॒ पुण्या॑नि॒ नक्ष॑त्राणि। च॒त्वार्य॑श्ली॒लानि॑। तानि॒ नव॑। आ॒ग्ने॒यी रात्रिः॑। ऐ॒न्द्रमहः॑। तान्येका॑दश। आ॒दि॒त्यो द्वा॑द॒शः। य ए॒वं वि॒द्वान्त्स॑ंवत्स॒रं व्र॒तं चर॑ति। स॒ंव॒त्स॒रेणै॒वास्य॑ व्र॒तं गु॒प्तं भ॑वति॥१८॥

स॒ङ्ग॒वाथ्षो॑ड॒शिनं॒ निर॑मिमत॒ तत्तदात्त॑वीर्यं निर्मा॒र्गो व॑देद्भवति समा॒नस्याह्नः॒ पञ्च॒ पुण्या॑नि॒ नक्ष॑त्राण्य॒ष्टौ च॑॥ [३]

ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति। कति॒ पात्रा॑णि य॒ज्ञं व॑ह॒न्तीति॑। त्रयो॑द॒शेति॑ ब्रूयात्। स यद्ब्रू॒यात्। कस्तानि॒ निर॑मिमी॒तेति॑।

प्रजापतिरिति ब्रूयात्। स यद्ब्रूयात्। कुतस्तानि निरमिमीतेति। आत्मन इति। प्राणापानाभ्यामेवोपाꣳ-श्वन्तर्यामौ निरमिमीत॥१९॥

व्यानादुपाꣳशुसवनम्। वाच ऐन्द्रवायवम्। दक्षक्रतुभ्यां मैत्रावरुणम्। श्रोत्रादाश्विनम्। चक्षुषः शुक्रामन्थिनौ। आत्मन आग्रयणम्। अङ्गेभ्य उक्थ्यम्। आयुषो ध्रुवम्। प्रतिष्ठाया ऋतुपात्रे। यज्ञं वाव तं प्रजापतिर्निरमिमीत। स निर्मितो नाद्भ्रियत समब्लीयत। स एतान्प्रजापतिरपिवापानपश्यत्। तां निरवपत्। तैर्वै स यज्ञमप्यवपत्। यदपिवापा भवन्ति। यज्ञस्य धृत्या असंब्लयाय॥२०॥

उपाꣳश्वन्तर्यामौ निरमिमीतामिमीत षड्ढ॥ [४]

ऋतमेव परमेष्ठि। ऋतं नात्येति किञ्चन। ऋते समुद्र आहितः। ऋते भूमिरियꣳश्रिता। अग्निस्तिग्मेन शोचिषा। तप आक्रान्तमुष्णिहा। शिरस्तपस्याहितम्। वैश्वानरस्य तेजसा। ऋतेनास्य नि वर्तये। सत्येन परि वर्तये। तपसाऽस्यानु वर्तये। शिवेनास्योप वर्तये। शग्मेनास्याभि वर्तये। तदृतं तत्सत्यम्। तद्ध्रुवं तच्छकेयम्। तेन शकेयं तेन राध्यासम्॥२१॥

यद्घर्मः पर्यवर्तयत्। अन्तान्पृथिव्या दिवः। अग्निरीशान ओजसा। वरुणो धीतिभिः सह। इन्द्रो मरुद्भिः सखिभिः सह। अग्निस्तिग्मेन शोचिषा। तप आक्रान्तमुष्णिहा।

शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम्। वै॒श्वा॒न॒रस्य॒ तेज॑सा। ऋ॒तेना॑स्य॒ नि व॑र्तये। स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये। तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये। शि॒वेना॒स्योप॑ वर्तये। श॒ग्मेना॑स्या॒भि व॑र्तये। तद॒तं तत्स॒त्यम्। तद्ब्र॒तं तच्छ॑केयम्। तेन॑ शकेयं॒ तेन॑ राध्यासम्॥२२॥

यो अ॒स्याः पृ॑थि॒व्यास्त्व॒चि। नि॒व॒र्तय॒त्योष॑धीः। अ॒ग्निरीशा॑न॒ ओज॑सा। वरु॑णो धी॒तिभिः॑ स॒ह। इन्द्रो॑ म॒रुद्भिः॒ सखि॑भिः स॒ह। अ॒ग्निस्ति॒ग्मेन॑ शो॒चिषा॑। तप॒ आक्रा॑न्तमु॒ष्णिहा॑। शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम्। वै॒श्वा॒न॒रस्य॒ तेज॑सा। ऋ॒तेना॑स्य॒ नि व॑र्तये। स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये। तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये। शि॒वेना॒स्योप॑ वर्तये। श॒ग्मेना॑स्या॒भि व॑र्तये। तद॒तं तत्स॒त्यम्। तद्ब्र॒तं तच्छ॑केयम्। तेन॑ शकेयं॒ तेन॑ राध्यासम्॥२३॥

एकं॒ मास॒मुद॑सृजत्। प॒र॒मे॒ष्ठी प्र॒जाभ्यः॑। तेना॑भ्यो॒ मह॒ आव॑हत्। अ॒मृतं॒ मर्त्या॑भ्यः। प्र॒जामनु॒ प्र जा॑यसे। तदु॑ ते मर्त्या॒मृतम्॑। येन॒ मासा॑ अर्धमा॒साः। ऋ॒तवः॑ परिवत्स॒राः। येन॒ ते ते॑ प्रजापते। ई॒जा॒नस्य॒ न्यव॑र्तयन्। तेना॒हम॒स्य ब्रह्म॑णा। निव॑र्तयामि जी॒वसे॑। अ॒ग्निस्ति॒ग्मेन॑ शो॒चिषा॑। तप॒ आक्रा॑न्तमु॒ष्णिहा॑। शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम्। वै॒श्वा॒न॒रस्य॒ तेज॑सा। ऋ॒तेना॑स्य॒ नि व॑र्तये। स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये। तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये। शि॒वेना॒स्योप॑ वर्तये। श॒ग्मेना॑स्या॒भि व॑र्तये। तद॒तं तत्स॒त्यम्। तद्ब्र॒तं तच्छ॑केयम्। तेन॑ शकेयं॒ तेन॑ राध्यासम्॥२४॥

परिवर्तये सहाभिवर्तय उष्णिहा राध्यासं न्यवर्तयन्नुपवर्तये चत्वारि च। (ऋतमेव षोडश। यद्घर्मो यो अस्याः सप्तदशसप्तदश। एकं मासं चतुर्विꣳशतिः)॥ [५]

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत। तदसुरा अकुर्वत। तेऽसुरा ऊर्ध्वं पृष्ठेभ्यो नापश्यन्। ते केशानग्रेऽवपन्त। अथ श्मश्रूणि। अथोपपक्षौ। ततस्तेऽवाँश्च आयन्। पराऽभवन्। यस्यैवं वपन्ति। अवाङेति॥२५॥

अथो परैव भवति। अथ देवा ऊर्ध्वं पृष्ठेभ्योऽपश्यन्। त उपपक्षावग्रेऽवपन्त। अथ श्मश्रूणि। अथ केशान्। ततस्तेऽभवन्। सुवर्गं लोकमायन्। यस्यैवं वपन्ति। भवत्यात्मनाँ। अथो सुवर्गं लोकमेति॥२६॥

अथैतन्मनुर्वप्रे मिथुनमपश्यत्। स श्मश्रूण्यग्रेऽवपत। अथोपपक्षौ। अथ केशान्। ततो वै स प्राजायत प्रजया पशुभिः। यस्यैवं वपन्ति। प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते। देवासुराः संयत्ता आसन्। ते संवत्सरे व्यायच्छन्त। तान्देवाश्चातुर्मास्यैरेवाभि प्रायुञ्जत॥२७॥

वैश्वदेवेन चतुरो मासोऽवृञ्जतेन्द्रराजानः। ताञ्छीर्षं नि चावर्तयन्त परि च। वरुणप्रघासैश्चतुरो मासोऽवृञ्जत वरुणराजानः। ताञ्छीर्षं नि चावर्तयन्त परि च। साकमेधैश्चतुरो मासोऽवृञ्जत सोमराजानः। ताञ्छीर्षं नि चावर्तयन्त परि च। या संवत्सर उपजीवाऽऽसीत्।

तामेषामवृञ्जत। ततो देवा अभवन्। पराऽसुराः॥२८॥

य एवं विद्वाꣳश्चातुर्मास्यैर्यजते। भ्रातृव्यस्यैव मासो वृक्का। शीर्षं नि च वर्तयते परि च। यैषा संवत्सर उपजीवा। वृङ्क्ते तां भ्रातृव्यस्य। क्षुधाऽस्य भ्रातृव्यः परा भवति। लोहितायसेन नि वर्तयते। यद्वा इमामग्निर्ऋतावागते निवर्तयति। एतदेवैनाꣳ रूपं कृत्वा निवर्तयति। सा ततः श्वश्वो भूयसी भवन्त्येति॥२९॥

प्र जायते। य एवं विद्वाँल्लोहितायसेन निवर्तयते। एतदेव रूपं कृत्वा नि वर्तयते। स ततः श्वश्वो भूयान्भवन्नेति। प्रैव जायते। त्रेण्या शलल्या नि वर्तयेत। त्रीणि त्रीणि वै देवानामृद्धानि। त्रीणि छन्दाꣳसि। त्रीणि सवनानि। त्रय इमे लोकाः॥३०॥

ऋध्यामेव तद्वीर्य एषु लोकेषु प्रति तिष्ठति। यच्चातुर्मास्य-याज्यात्मनो नावद्येत्। देवेभ्य आवृश्च्येत। चतृषु चतृषु मासेषु नि वर्तयेत। परोक्षमेव तद्देवेभ्य आत्मनोऽवद्यत्यनाव्रस्काय। देवानां वा एष आनीतः। यश्चातुर्मास्ययाजी। य एवं विद्वान्नि च वर्तयते परि च। देवता एवाप्येति। नास्य रुद्रः प्रजां पशूनभि मन्यते॥३१॥

एत्येत्ययुञ्जतासुरा एति लोका मन्यते॥ [६]

आयुषः प्राणꣳ सन्तनु। प्राणादपानꣳ सन्तनु। अपानाद्व्यानꣳ सन्तनु। व्यानाच्चक्षुः सन्तनु। चक्षुषः श्रोत्रꣳ सन्तनु। श्रोत्रान्मनः सन्तनु। मनसो वाचꣳ सन्तनु। वाच आत्मानꣳ

सन्तनु। आत्मनः पृथिवीꣳ सन्तनु। पृथिव्या अन्तरिक्षꣳ सन्तनु। अन्तरिक्षाद्दिवꣳ सन्तनु। दिवः सुवः सन्तनु॥३२॥

अन्तरिक्षꣳ सन्तनु द्वे च॥ [७]

इन्द्रो दधीचो अस्थभिः। वृत्राण्यप्रतिष्कुतः। जघान नवतीर्नव। इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः। पर्वतेष्वपश्रितम्। तद्विदच्छर्यणावति। अत्राह गोरमन्वत। नाम त्वष्टुरपीच्यम्। इत्था चन्द्रमसो गृहे। इन्द्रमिद्गाथिनो बृहत्॥३३॥

इन्द्रमर्केभिरर्किणः। इन्द्रं वाणीरनूषत। इन्द्र इद्धर्योः सचा। सम्मिश्ल आवचो युजा। इन्द्रो वज्री हिरण्ययः। इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे। आ सूर्यꣳ रोहयद्दिवि। वि गोभिरद्रिमैरयत्। इन्द्र वाजेषु नो अव। सहस्रप्रधनेषु च॥३४॥

उग्र उग्राभिरूतिभिः। तमिन्द्रं वाजयामसि। महे वृत्राय हन्तवे। स वृषा वृषभो भुवत्। इन्द्रः स दामने कृतः। ओजिष्ठः स बले हितः। द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः। गिरा वज्रो न सम्भृतः। सबलो अनपच्युतः। ववक्षुरुग्रो अस्तृतः॥३५॥

बृहच्चास्तृतः॥ [८]

देवासुराः संयत्ता आसन्। स प्रजापतिरिन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रमप न्यधत्त। नेदेनमसुरा बलीयाꣳसोऽहन्निति। प्रह्लादो ह वै कायाधवः। विरोचनꣳ स्वं पुत्रमप न्यधत्त। नेदेनं देवा अहन्निति। ते देवाः प्रजापतिमुपसमेत्योचुः। नाराजकस्य

युद्धमस्ति। इन्द्रमन्विच्छामेति। तं यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छन्॥३६॥

तं यज्ञक्रतुभिर्नान्वविन्दन्। तमिष्टिभिरन्वैच्छन्। तमिष्टिभिरन्व-विन्दन्। तदिष्टीनामिष्टित्वम्। एष्टयो ह वै नाम। ता इष्टय इत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः। तस्मा एतमाग्नावैष्णवमेकादशकपालं दीक्षणीयं निरवपन्। तदपद्रुत्यातन्वत। तान्पत्नीसंयाजान्त उपानयन्॥३७॥

ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्। ते प्रायणीयमभि समारोहन्। तदपद्रुत्यातन्वत। ताञ्छुय्यँन्त उपानयन्। ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्। त आतिथ्यमभि समारोहन्। तदपद्रुत्यातन्वत। तानिडान्त उपानयन्। ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन्। तस्मादेता एतदन्ता इष्टयः सन्तिष्ठन्ते॥३८॥

एवꣳ हि देवा अकुर्वत। इति देवा अकुर्वत। इत्यु वै मनुष्याः कुर्वते। ते देवा ऊचुः। यद्वा इदमुच्चैर्यज्ञेन चराम। तन्नोऽसुराः पाप्माऽनुविन्दन्ति। उपाꣳशूपसदा चराम। तथा नोऽसुराः पाप्मा नानुवेत्स्यन्तीति। त उपाꣳशूपसदमतन्वत। तिस्र एव सामिधेनीरनूच्य॥३९॥

स्रुवेणाघारमाघार्य। तिस्रः पराचीराहुतीर्हुत्वा। स्रुवेणोपसदं जुहवां चक्रुः। उग्रं वचो अपावधीन्त्वेषं वचो अपावधीꣳ स्वाहेति। अशनयापिपासे ह वा उग्रं वचः। एनश्च वैरहत्यं च त्वेषं वचः। एतꣳ ह वाव तच्चतुर्धाविहितं पाप्मानं

दे॒वा अप॑जघ्निरे। तथो॑ ए॒वैतदे॑वं॒विद्यज॑मानः। ति॒स्र ए॒व सा॑मिधे॒नीर॒नूच्य॑। स्रु॒वेणा॑घा॒रमा॒घार्य॑॥४०॥

ति॒स्रः परा॑ची॒राहु॑तीर्हु॒त्वा। स्रु॒वेणो॑प॒सद॑ जुहोति। उ॒ग्रं वचो॒ अपा॑वधीन्त्वे॒षं वचो॒ अपा॑वधी॒ꣳ स्वाहेति॑। अ॒श॒न॒या॒पि॒पा॒से ह॒ वा उ॒ग्रं वचः॑। एन॑श्च॒ वैर॑हत्यं च त्वे॒षं वचः॑। ए॒तमे॒व तच्चे॑तुर्धाविहि॒तं पा॒प्मानं॒ यज॑मा॒नोऽप॑ हते। ते॑ऽभि॒नीये॒वाहः॑ प॒शुमाऽल॑भन्त। अह्न॑ ए॒व तद्दे॒वा अव॑र्तिं पा॒प्मान॑ मृ॒त्युमप॑जघ्निरे। तेना॑भि॒नीये॑व॒ रात्रेः॒ प्राच॑रन्। रात्रि॑या ए॒व तद्दे॒वा अव॑र्तिं पा॒प्मान॑ मृ॒त्युमप॑जघ्निरे॥४१॥

तस्मा॑दभि॒नीये॒वाहः॑ प॒शुमा ल॑भेत। अह्न॑ ए॒व तद्यज॑मा॒नोऽव॑र्तिं पा॒प्मानं॒ भ्रातृ॑व्या॒नप॑ नुदते। तेना॑भि॒नीये॑व॒ रात्रेः॒ प्रच॑रेत्। रात्रि॑या ए॒व तद्यज॑मा॒नोऽव॑र्तिं पा॒प्मानं॒ भ्रातृ॑व्या॒नप॑ नुदते। स ए॒ष उ॑पवस॒थीयेऽह॑न् द्विदेव॒त्यः॑ प॒शुरा ल॑भ्यते। द्वय॑ं वा अ॒स्मिँल्लो॒के यज॑मानः। अस्थि॑ च मा॒ꣳसं च॑। अस्थि॑ चै॒व तेन॑ मा॒ꣳसं च॒ यज॑मानः॒ सꣳस्कु॑रुते। ता वा ए॒ताः पञ्च॑ दे॒वताः॑। अ॒ग्नीषोमा॑व॒ग्निर्मि॒त्रावरु॑णौ॥४२॥

प॒ञ्च॒प॒ञ्ची वै यज॑मानः। त्वङ्मा॒ꣳसꣳ स्नावाऽस्थि॑ म॒ज्जा। ए॒तमे॒व तत्प॑ञ्चधाविहि॒तमा॒त्मानं॑ वरुणपा॒शान्मु॑ञ्चति। भे॒ष॒जता॑यै निर्वरुण॒त्वाय॑। तꣳ स॒प्तभि॒श्छन्दो॑भिः प्रा॒तर॑ह्वयन्। तस्मा॑त्स॒प्त च॑तुरुत्त॒राणि॒ छन्दा॑ꣳसि प्रातरनुवा॒केऽनू॑च्यन्ते।

तमे॒तयो॑पस॒मेत्योपा॑सीदन्। उपा॑स्मै गायता नर॒ इति॑। तस्मा॑दे॒तया॑ बहिष्पवमा॒न उ॑प॒सद्यः॑॥४३॥

ऐच्छ॒न्नन॒य॒ꣳस्ति॒ष्ठ॒न्ते॒ऽनूच्या॒नूच्यं॑ स्रु॒वेणा॑घा॒रमा॒घार्य॒ रात्रि॑या ए॒व तद्दे॒वा अव॑र्तिं पा॒प्मानं॑ मृ॒त्युमप॑जघ्निरे मि॒त्रावरु॑णौ॒ नव॑ च (दे॒वा यज॑मानो दे॒वा दे॒वा यज॑मानो॒ यज॑मानः॒ प्राच॑रं॒ प्रच॑रे॒दाल॑भ॒न्ताल॑भेत मृ॒त्युमप॑जघ्निरे॒ भ्रातृ॑व्यान्॥)॥ [९]

स स॑मु॒द्र उ॑त्तर॒तः प्राज्व॑लद्धूम्य॒न्तेन॑। ए॒ष वाव स स॑मु॒द्रः। यच्चात्वा॑लः। ए॒ष उ॑वे॒व स भू॑म्य॒न्तः। यद्वे॑द्य॒न्तः। तदे॒तत्त्रि॑श॒लं त्रि॑पूरु॒षम्। तस्मा॒त्तं त्रि॑वित॒स्तं ख॑नन्ति। स सु॑वर्णरज॒ताभ्यां॑ कु॒शीभ्यां॒ परि॑गृहीत आसीत्। तं यद॒स्या अध्य॒जन॑यन्। तस्मा॑दादि॒त्यः॑॥४४॥

अथ॒ यत्सु॑वर्णरज॒ताभ्यां॑ कु॒शीभ्यां॒ परि॑गृहीत॒ आसी॑त्। साऽस्य॑ कौशि॒कता॑। तं त्रि॒वृता॒ऽभि प्रास्तु॑वत। तं त्रि॒वृताऽद॑दत। तं त्रि॒वृताऽह॑रन्। याव॑ती त्रि॒वृतो॒ मात्रा॑। तं प॑ञ्चद॒शेना॒भि प्रास्तु॑वत। तं प॑ञ्चद॒शेनाद॑दत। तं प॑ञ्चद॒शेनाह॑रन्। याव॑ती पञ्चद॒शस्य॒ मात्रा॑॥४५॥

त॒ꣳ स॑प्तद॒शेना॒भि प्रास्तु॑वत। त॒ꣳ स॑प्तद॒शेनाद॑दत। त॒ꣳ स॑प्तद॒शेनाह॑रन्। याव॑ती सप्तद॒शस्य॒ मात्रा॑। तस्य॑ सप्तद॒शेन॑ ह्रि॒यमा॑णस्य॒ तेजो॒ हरो॑ऽपतत्। तमे॑कवि॒ꣳशेना॒भि प्रास्तु॑वत। तमे॑कवि॒ꣳशेनाद॑दत। तमे॑कवि॒ꣳशेनाह॑रन्। याव॑त्येकवि॒ꣳशस्य॒ मात्रा॑। ते यत्त्रि॒वृता॑ स्तु॒वते॑॥४६॥

त्रि॒वृते॒व तद्यज॑मान॒मादे॑दते। तं त्रि॒वृते॒व ह॑रन्ति। याव॑ती

त्रिवृतो मात्राः। अग्निर्वै त्रिवृत्। यावद्वा अग्नेर्दह्तो धूम उदेत्यानु व्येति। तावती त्रिवृतो मात्राः। अग्नेरेवैनं तत्। मात्राꣳ सायुज्यꣳ सलोकताꣳ गमयन्ति। अथ यत्पञ्चदशेन स्तुवते। पञ्चदशेनैव तद्यजमानमादद्ते॥४७॥

तं पञ्चदशेनैव हरन्ति। यावती पञ्चदशस्य मात्राः। चन्द्रमा वै पञ्चदशः। एष हि पञ्चदश्यामपक्षीयते। पञ्चदश्यामापूर्यते। चन्द्रमस एवैनं तत्। मात्राꣳ सायुज्यꣳ सलोकताꣳ गमयन्ति। अथ यत्सप्तदशेन स्तुवते। सप्तदशेनैव तद्यजमानमादद्ते। तꣳ सप्तदशेनैव हरन्ति॥४८॥

यावती सप्तदशस्य मात्राः। प्रजापतिर्वै सप्तदशः। प्रजापतेरेवैनं तत्। मात्राꣳ सायुज्यꣳ सलोकताꣳ गमयन्ति। अथ यदेकविꣳशेन स्तुवते। एकविꣳशेनैव तद्यजमानमादद्ते। तमेकविꣳशेनैव हरन्ति। यावत्येकविꣳशस्य मात्राः। असौ वा आदित्य एकविꣳशः। आदित्यस्यैवैनं तत्॥४९॥

मात्राꣳ सायुज्यꣳ सलोकताꣳ गमयन्ति। ते कुश्यौ। व्यघ्नन्। ते अहोरात्रे अभवताम्। अहरेव सुवर्णाऽभवत्। रजता रात्रिः। स यदादित्य उदेति। एतामेव तत्सुवर्णाꣳ कुशीमनु समेति। अथ यदस्तमेति। एतामेव तद्रजतां कुशीमनुसंविशति। प्रह्लादो ह वै कायाधवः। विरोचनꣳ स्वं पुत्रमुदास्यत्। स प्रदरोऽभवत्। तस्मात्प्रदरादुदकं

नाचा॑मेत्॥५०॥

आ॒दि॒त्यः प॑ञ्चद॒शस्य॒ मात्रा॑ँ स्तु॒वते॑ पञ्चद॒शेने॒व तद्यज॑मान॒मादद॑ते सप्तद॒शेने॒व ह॑रन्त्यादि॒त्यस्यै॒वैनं॒ तद्विं॑शति च॒त्वारिं॑ च॥ [१०]

ये वै च॒त्वारः॒ स्तोमाः॑। कृ॒तं तत्। अथ॒ ये पञ्च॑। कलिः॒ सः। तस्मा॒च्चतु॑ष्टोमः। तच्चतु॑ष्टोमस्य चतुष्टोम॒त्वम्। तदा॑हुः। कृ॒त॒मानि॒ तानि॒ ज्योती॑ꣳषि। य ए॒तस्य॒ स्तोमा॒ इति॑। त्रि॒वृत्प॑ञ्चद॒शः स॑प्तद॒श ए॑कवि॒ꣳशः॥५१॥

ए॒तानि॒ वाव तानि॒ ज्योती॑ꣳषि। य ए॒तस्य॒ स्तोमाः॑। सोऽब्रवीत्। स॒प्त॒द॒शेन॑ ह्रि॒यमा॑णो॒ व्य॑लेशिषि। भि॒षज्य॑त॒ मेति॑। तम॒श्विनौ॑ धा॒नाभि॑रभिषज्यताम्। पू॒षा क॑र॒म्भेण॑। भार॑ती परिवा॒पेण॑। मि॒त्रावरु॑णौ पय॒स्य॑या। तदा॑हुः॥५२॥

यद॒श्विभ्या॑ँ धा॒नाः। पू॒ष्णः क॑र॒म्भः। भार॑त्यै परिवा॒पः। मि॒त्रावरु॑णयोः पय॒स्याऽथ॑। कस्मा॑दे॒तेषा॑ꣳ ह॒विषा॒मिन्द्र॑मे॒व य॑ज॒न्तीति॑। ए॒ता ह्ये॑नं दे॒वता॒ इति॑ ब्रूयात्। ए॒तैर्ह॒विर्भि॒-रभि॑षज्य॒ꣳस्तस्मा॒दिति॑। तं वस॑वो॒ऽष्टाक॑पालेन प्रातः सव॒ने॑ऽभिषज्यन्। रु॒द्रा एका॑दशकपालेन॒ माध्य॑ं दिने॒ सव॑ने। विश्वे॑ दे॒वा द्वाद॑शकपालेन तृतीयसव॒ने॥५३॥

स यद॒ष्टाक॑पालान्प्रातः सव॒ने कु॒र्यात्। एका॑दशकपाला॒न्माध्य॑ं दिने॒ सव॑ने। द्वाद॑शकपालाꣳस्तृतीयसव॒ने। विलो॑म॒ तद्य॒ज्ञस्य॑ क्रियेत। एका॑दशकपालाने॒व प्रा॑तः सव॒ने कु॑र्यात्।

एकादशकपालान्माध्यं दिने सवने। एकादशकपालाꣳ-स्तृतीयसवने। यज्ञस्य सलोमत्वाय। तदाहुः। यद्वसूनां प्रातः सवनम्। रुद्राणां माध्यं दिनꣳ सवनम्। विश्वेषां देवानां तृतीयसवनम्। अथ कस्मादेतेषाꣳ हविषामिन्द्रमेव यजन्तीति। एता ह्येनं देवता इति ब्रूयात्। एतैर्हविर्भिरभि-षज्यꣳस्तस्मादिति॥५४॥

एकविꣳश आहुस्तृतीयसवने प्रातः सवनं पञ्च च॥ [११]

तस्यावाचोऽवपादादबिभयुः। तमेतेषु सप्तसु छन्दः स्वश्रयन्। यदश्रयन्। तच्छ्रायन्तीयस्य श्रायन्तीयत्वम्। यदवारयन्। तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वम्। तस्यावाच एवावपादादबिभयुः। तस्मा एतानि सप्त चतुरुत्तराणि छन्दाꣳस्युपादधुः। तेषामति त्रीण्यरिच्यन्त। न त्रीण्युद-भवन्॥५५॥

स बृहतीमेवास्पृशत्। द्वाभ्यामक्षराभ्याम्। अहोरात्राभ्यामेव। तदाहुः। कतमा सा देवाक्षरा बृहती। यस्यान्तत्प्रत्यतिष्ठत्। द्वादश पौर्णमास्यः। द्वादशाष्टकाः। द्वादशामावास्याः। एषा वाव सा देवाक्षरा बृहती॥५६॥

यस्यान्तत्प्रत्यतिष्ठदिति। यानि च छन्दाꣳस्यत्यरिच्यन्त। यानि च नोदभवन्। तानि निर्वीर्याणि हीनान्यमन्यन्त। साऽब्रवीद्बृहती। मामेव भूत्वा। मामुप सꣳश्रयतेति।

चतुर्भिरक्षरैरनुष्टुग्बृहतीं नोदभवत्। चतुर्भिरक्षरैः पङ्क्तिर्बृहती-मत्यरिच्यत। तस्यामेतानि चत्वार्यक्षराण्यपच्छिद्यादधात्॥५७॥

ते बृहती एव भूत्वा। बृहतीमुप समश्रयताम्। अष्टाभिरक्षरैरुष्णिग्बृहतीं नोदभवत्। अष्टाभिरक्षरैस्त्रिष्टुग्बृहतीमत्यरिच्यत। तस्यामेतान्यष्टावक्षराण्यपच्छिद्यादधात्। ते बृहती एव भूत्वा। बृहतीमुप समश्रयताम्। द्वादशभिरक्षरैर्गायत्री बृहतीं नोदभवत्। द्वादशभिरक्षरैर्जगती बृहतीमत्यरिच्यत। तस्यामेतानि द्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधात्॥५८॥

ते बृहती एव भूत्वा। बृहतीमुप समश्रयताम्। सोऽब्रवीत्प्रजापतिः। छन्दाꣳसि रथो मे भवत। युष्माभिरहमेतमध्वानमनु सञ्चराणीति। तस्य गायत्री च जगती च पक्षावभवताम्। उष्णिक्क त्रिष्टुप्च प्रष्ट्यौ। अनुष्टुप्च पङ्क्तिश्च धुर्यौ। बृहत्येवोद्धिरभवत्। स एतं छन्दोरथमास्थाय। एतमध्वानमनु समचरत्। एतꣳ ह वै छन्दोरथमास्थाय। एतमध्वानमनु सञ्चरति। येनैष एतत्सञ्चरति। य एवं विद्वान्त्सोमेन यजते। य उ चैनमेवं वेद॥५९॥

अभवन्वाव सा देवाक्षरा बृहत्यदधाद्द्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधादास्थाय षट्च॥ [१२]

अग्नेः कृत्तिका यत्पुण्यं देवस्य सवितुर्ब्रह्मवादिनः कत्यृतमेव देवा वा आयुषः प्राणमिन्द्रो दधीचो देवासुराः स प्रजापतिः स समुद्रो ये वै चत्वारस्तस्यावाचो द्वादश॥१२॥

अ॒ग्नेः कृत्ति॑का देवगृ॒हा ऋ॒तमे॒वर्ध्यामे॒व ति॒स्रः परा॑ची॒र्ये वै च॒त्वारो॒ नव॑पञ्चा॒शत्॥५९॥
अ॒ग्नेः कृत्ति॑का॒ य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑॥

हरिः॑ ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः समाप्तः॥

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.
GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita
Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/